

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg –

KOM(2009) 154 slutlig – 2009/0157 (COD)

(2011/C 44/25)

Föredragande: **Claudio CAPPELLINI**

Den 20 november 2009 beslutade rådet att i enlighet med artikel 262 i EG-fördraget rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg"

KOM(2009) 154 slutlig – 2009/0157 (COD).

Facksektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion, som berett ärendet, antog sitt yttrande den 15 juni 2010.

Vid sin 464:e plenarsession den 14–15 juli 2010 (sammanträdet den 14 juli) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 119 röster för och 1 nedlagd röst.

1. Sammanfattning och slutsatser

1.1 Kommittén välkomnar kommissionens förslag, men konstaterar dock att det inte uppfyller de förväntningar som grönboken gav upphov till och framför allt att det inte på något sätt beaktar de förslag som EESK lade fram i sitt yttrande av den 26 oktober 2005.

1.2 Kommittén anser att förslaget till förordning är ett viktigt instrument för det civila samhället, för att öka den rättsliga förutsebarheten och underlätta snabba och kostnadseffektiva lösningar för internationell kvarlåtenskap i EU:s medlemsstater. Kommittén vill fästa kommissionens uppmärksamhet vid att man måste se över de olika språkversionerna av förslaget och se till att de stämmer överens med varandra och att rätt juridisk terminologi används.

1.3 Kommittén ställer sig dock frågande bl.a. till den roll icke-medlemsstaters lagar ska spela samt till vissa delar av det europeiska arvsintyget. Kommittén föreslår därför en rekommendation om en ny artikel 26 och en längre tidsfrist i artikel 43.2. En ingående analys och sammanfattning av detta komplexa dokument (kommissionens förslag till förordning) skulle resultera i ett längre arbetsdokument, något som går utöver EESK:s normalbehandling.

1.4 Kommittén rekommenderar bestämt följande ändringar:

i. Infoga följande: "Skillnaderna mellan bestämmelserna hindrar och försenar också den legitima arvtagaren när det gäller att utöva äganderätten till den avlidnes egendom" och "Ensidiga åtgärder från medlemsstaternas sida räcker inte för att uppnå alla målen i förslaget till förordning" i

punkterna 1.2 och 3.2 i motiveringen till förslaget till förordning (se punkterna 3.4.3 och 3.4.4).

ii. Infoga i artikel 1.1 ett klagörande om att förslaget till förordning endast avser arvsfrågor "som har internationell karaktär" (se punkt 4.1.1).

iii. Ersätt "subsequent" med "additional" eller "other than" i den engelska språkversionen, artikel 21.1 (gäller ej den svenska språkversionen - se punkt 4.3.8).

iv. Ersätt artikel 25 med en ny artikel: "Universell tillämpning: Denna förordning anger tillämplig lag även om den inte är lag i en medlemsstat" (se punkt 4.3.9).

v. Ersätt artikel 26 (Rubriken i den engelska versionen bör vara "Renvoi", inte "Referral") med en ny artikel: "Om den avlidne inte har valt vilken stats lagar som ska tillämpas enligt artikel 17 och om den tillämpliga lagen enligt denna förordning är lag i ett land utanför EU och dess bestämmelser om lagkonflikt anger att lagen i ett EU-medlemsland eller lagen i ett annat land utanför EU ska tillämpas, så är detta andra lands lag tillämplig. Denna artikel ska inte tillämpas på arvsavtal där den anknytande faktor som fastställs i artikel 18.2 är den lag till vilken det har närmast anknytning." (Se punkt 4.3.10.1).

- vi. Infoga i artikel 27 "uppenbart" framför "oförenlig" på alla språk, och "international" före "public policy" i åtminstone de franska och italienska språkversionerna (se punkt 4.3.11).
- vii. Ersätt "its clauses" med "its provisions" i den engelska språkversionen, artikel 27.2 (gäller ej den svenska språkversionen – se punkt 4.3.12).
- viii. Förläng tidsfristen till nio eller tolv månader i artikel 43.2 (se punkt 4.6.1).

2. Bakgrund

2.1 Förslaget behandlar ett komplicerat ämne som har betydelse för alla som har sin hemvist i EU (samt för vissa utanför EU, se artikel 6), oavsett nationalitet. En grönbok om arv och testamente⁽¹⁾ inledde ett omfattande samråd angående legala arvsordningar eller testamentariska ordningar med internationella aspekter.

2.2 Den praktiska betydelsen av förslaget till förordning som ett enhetligt normgivande instrument har sitt ursprung i den nuvarande varierande praxisen i medlemsstaternas rättssystem vad gäller

- fastställande av tillämplig lag,
- domstolarnas rättsliga behörighet i fråga om internationella testamente och arv,
- villkoren under vilka en dom fastställd i en annan EU-medlemsstat kan erkännas och verkställas, och
- villkoren under vilka officiella handlingar upprättade i en annan EU-medlemsstat kan erkännas och verkställas.

2.3 För tydlighetens skull syftar förslaget till förordning till att skapa ett enhetligt system för dessa regler som alla utgör internationella privaträttsliga regler, och till att säkerställa att internationella arv och testamente behandlas i enlighet med de lagar som är tillämpliga enligt de särskilda lagvalsreglerna (återfinns i förslaget) i domstolslandet (en EU-medlemsstat). Å andra sidan är förslaget till förordning i sig inte avsett att påverka EU-ländernas egna materiella rättsbestämmelser om arvtagarnas ställning, rättigheter och skyldigheter vad gäller den avlidnas egendom (eller laglott). Det europeiska arvsintyget som fastställs i kapitel VI är dessutom inte ett undantag – det rör bevis på rättslig ställning och är inte en enhetlig nationell materiell bestämmelse om villkoren för att få denna ställning godkänd. Mer allmänt, utöver detta förslag till förordning, ingår inte medlemsstaternas interna materiella rätt i behörigheten under fördragets artikel 65 b.

3. Allmänna synpunkter

3.1 I sitt yttrande om grönboken om arv och testamente⁽²⁾

- välkomnade EESK grönboken och ansåg att "de frågor som tas upp är grundläggande och viktiga",
- ville EESK fästa kommissionens uppmärksamhet på "de skatteproblem som kan uppstå för arvtagare till egendom som finns i två eller flera länder" och
- ansåg EESK "att frågan om testamente och arv är en mycket viktig fråga för Europamedborgarna. Medborgarna väntar sig att förenkling av formaliteter, största möjliga rättssäkerhet och skattemässiga säkerhet samt snabbast möjliga reglering av internationella arvsärenden skall bli resultatet av ett gemenskapsinitiativ, och man får inte göra dem besvikna".

3.2 EESK:s intresseförklaring för frågan om testamente och arv, som kommittén betraktade som "en mycket viktig fråga för Europamedborgarna", behöver aktualiseras så här fyra år efter analysen av grönboken med avseende på strukturen och de konkreta bestämmelserna i kommissionens förslag till förordning.

3.3 Det aktuella förslagets potential och aktörer

3.3.1 Man bör notera att EESK i sitt yttrande⁽³⁾ uppmanade kommissionen att granska skattefrågorna och efterlyste "största möjliga (...) skattemässiga säkerhet". Med tanke på förordningsförslagets tillämpningsområde, som ligger inom de små befo-genheter som fördragets artikel 65 ger, behandlas i förslaget internationella privaträttsliga aspekter på arv och testamente. Inga direkta effekter på medlemsstaternas lagstiftning i fråga om de skattemässiga aspekterna på internationella arv och testamente eftersträvas.

3.3.2 Testamenten upprättas av testatorn före hans eller hennes död och kan återkallas av testatorn fram tills han eller hon dör medan arvsrätten tillämpas efter dödsfallet, men både testamenten och arv träder i kraft och får rättslig verkan först efter dödens inträde, och båda reglerar de arvmässiga konsekvenserna. Förslaget till förordning berör på så vis alla personer och olika aktörer i det civila samhället.

3.3.3 För tydlighetens skull bör dock noteras att förslaget till förordning vad gäller tillämpningsområdet

- endast berör sådana testamente och arv som har internationell karaktär (en egenskap som inte definieras i förslaget) och inte rent inhemska arvsfrågor, som är betydligt vanligare,

⁽¹⁾ KOM(2005) 65 slutlig.

⁽²⁾ EUT C 28, 3.2.2006, s. 1.

⁽³⁾ EUT C 28, 3.2.2006, s. 1.

- b) endast berör fysiska personer och inte juridiska personer som regleras av privaträtt eller offentlig rätt.

3.4 Mål och subsidiaritetsprincipen

3.4.1 EU-förordningar är enhetliga och bindande bestämmelser för alla EU-medlemsstater, för deras lagstiftning och domstolar, vilket innebär att det här förslaget till förordning i avsevärd utsträckning kommer att öka den rättsliga förutsägbarheten för alla de frågor den reglerar. Denna effekt är förordningsförslagets direkta mervärde. En prioriterad fråga är att säkerställa kvaliteten och lämplig utformning av bestämmelserna.

3.4.2 Det mål som fastställts, "att avskaffa hindren för fri rörlighet för personer", bör inte leda till att man bortser från att frågan om huruvida en person har status som "arvinge" och har juridiska "rättigheter" till kvarlåtenskap i en EU-stat inte ska lösas via internationella privaträttsliga regler (som är det som förordningsförslaget innehåller), utan genom relevanta materiella bestämmelser i EU-medlemsstaternas interna tillämpliga lagstiftning om testamenten och arv. Förslaget till förordning innebär ingen förändring i detta avseende eftersom det inte innebär att sådana materiella bestämmelser görs enhetliga. Nu när Lissabonfördraget trätt i kraft borde man se över motiveringarna i förslaget och vid behov ändra dem. EESK återupprepar sin begäran i fråga om Storbritanniens, Irlands och Danmarks ställning, nämligen att dessa medlemsstater måste visa beredvillighet att genomföra denna förordning.

3.4.3 Med detta klagörande kan man konstatera att punkt 1.2 i förslagens motiveringsdel innehåller ett korrekt påstående ("Många människor möter stora problem när de vill återöppna sina rättigheter i samband med arv som omfattar flera länder") och en mindre övertygande och långtgående slutsats, som utvidgas till att omfatta äganderätten ("De olika bestämmelserna gör det också svårt att fullt ut tillämpa civilrättens sakrättsliga bestämmelser"). En mildare formulering, t.ex. "Skillnaderna mellan bestämmelserna hindrar och försenar också den legitima arvtagaren när det gäller att utöva äganderätten till den avlidnes egendom" tycks korrektare och lämpligare.

3.4.4 Lydelsen "Ensidiga åtgärder från medlemsstaternas sida skulle därför strida mot detta mål" bör ändras eftersom uttrycket "strida mot" är för starkt. Om EU:s medlemsstater vill kan de, oavsett förordningen, välja att åtminstone eftersträva målet att enhetligt fastställa tillämplig lag genom att ratificera Haagkonventionen från 1989 om tillämplig lag för arv. EESK anser att en mildare formulering, t.ex. "Ensidiga åtgärder från medlemsstaternas sida räcker inte för att uppnå alla målen i förslaget till förordning", skulle vara lämpligare.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Kapitel I: Tillämpningsområde och struktur

4.1.1 Förslaget till förordning är tänkt att behandla testamenten och arv som har internationell karaktär, men innehåller ingen definition av vad som menas med "internationell karaktär". En hänvisning om att förordningen endast ska tillämpas i "situationer som har internationell karaktär" bör skrivas in i förslaget som förtydligande.

4.1.2 Precis som anges i titeln omfattar förslaget till förordning både behörighet (kapitel II) och erkännande och verkställighet av domar (kapitel IV), dvs. de två grenar av den internationella privaträtten vars tillämpningsområde inte omfattar testamenten och arv, med undantag för de bestämmelser om tillämplig lag som behandlas i förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (nedan kallad förordning nr 44/2001). Denna brist förklarar vikten av beslutet att låta förslaget till förordning omfatta – och tillhandahålla enhetliga regler för – alla tre grenarna av internationell privaträtt, dvs. tillämplig lag, behörighet och erkännande samt verkställighet av domar rörande internationella arvsfrågor.

4.2 Kapitel II: Behörighet

4.2.1 Kapitel II (artiklarna 3-15) behandlar domstols behörighet och bestämmelserna i kapitlet är "tillämpliga på alla domstolar i medlemsstaterna, men är tillämpliga på andra myndigheter endast mutatis mutandis".

4.2.2 Allmän behörighet tillerkänns domstolarna i den medlemsstat där den avlidne hade sin hemvist vid dödsfallet. Här ställs uppenbarligen inga krav på medborgarskap. Man bör observera att även EU:s allmänna bestämmelser om behörighet (lex generalis), som är förordning 44/2001, tillerkänner allmän behörighet på grundval av hemvisten, utan hänsyn till nationalitet.

Denna allmänna behörighet i förordningsförslaget gäller (avlidna) EU-medborgare, men även personer som inte är medborgare i någon EU-medlemsstat, om de vid dödsfallet hade sin hemvist i en EU-medlemsstat.

4.2.3 I de fall då den avlidne inte vid dödsfallet hade sin hemvist i ett medlemsland har medlemsstaternas domstolar ändå "restkompetens" i ett antal fall, vilket utvidgar EU-medlemsstaternas domstolars behörighet långt utöver det enkla fall då den avlidne vid dödsfallet hade sin hemvist i en EU-medlemsstat. Medborgarskap är inte någon förutsättning vad gäller allmän behörighet, men utgör behörighetsgrund i fråga om restkompetens.

4.2.4 Domstolarna i den medlemsstat där egendomen finns har ingen allmän behörighet av det skälet, enligt förslaget till förordning. Ett partiellt undantag finns när det gäller åtgärder för att kunna överlåta kvarlåtenskapen eller låta registrera eller överföra äganderätten till den i offentliga register.

4.3 Kapitel III: Tillämplig lag

4.3.1 Kapitel III innehåller enhetliga bestämmelser (artiklarna 16–28) om tillämplig lag. Den allmänna regeln är att den tillämpliga lagen i fråga om arvet ska vara lagen i den stat där den avlidne hade sin hemvist vid dödsfallet. Inga andra villkor, t.ex. medborgarskap, ställs. Det görs ingen åtskillnad mellan lös och fast egendom.

4.3.2 Man kan notera att lagvalsreglerna i förslaget till förordning, som ska tillämpas av medlemsstaternas domstolar, anger att den lag som anvisas i förordningen ska tillämpas även om det är lagen i en icke-medlemsstat (artikel 25).

4.3.3 Traditionellt sett erkänns i den internationella privaträtten "partsautonomi", dvs. parternas möjlighet att välja vilken lag som ska tillämpas i avtalsfrågor. Enligt förslaget är det tillåtet att välja vilken lag som ska styra hela arvsfrågan, men det enda alternativet är då lagen i den stat där man är medborgare.

4.3.4 För den rättsliga förutsägbarhetens skull måste sådana val uttryckligen anges i ett förordnande om kvarlåtenskap.

4.3.5 Ett annat ämne, som inte får förväxlas med valet av vilken lag som ska styra arvsrätten, är "arvsavtal". Avtal om kvarlåtenskap styrs av den lag som enligt förslaget till förordning skulle vara tillämplig på kvarlåtenskapen den dag avtalet ingicks. Lagvalsreglerna tillåter alternativa anknytningskriterier i enlighet med principen om "favor validitatis".

4.3.6 Med avseende på både jämförbarhet och enhetlighet är den tillämpliga lagens tillämpningsområde en mycket viktig fråga. I förslaget till förordning utvidgas tillämpningsområdet för den lag som gäller till att styra hela arvsfrågan, från dödsfallet till dess att arvet slutligt överlåtits på rättshavarna. Motivet är uppenbarligen att täcka så många rättsliga frågor som möjligt med en enda gällande lag i syfte att öka den rättsliga förutsägbarheten och minska det komplicerade och tidskrävande arbetet med att beakta flera (ofta utländska) lagar. I förslaget till förordning finns en lång men inte uttömmande förteckning över frågor som ska styras av den tillämpliga lagen, däribland även icke-förtecknade arvsfrågor, från dödsfallet till dess att arvet slutligt överlåtits på rättshavarna.

4.3.7 Den tillämpliga lagen ska styra hela arvsfrågan, från dödsfallet till dess att arvet slutligt överlåtits på rättshavarna, men den hindrar inte tillämpning av lagen i den stat där kvarlåtenskapen är belägen i den mån som denna lag även föreskriver andra formaliteter, utöver de formaliteter avseende accept eller avstående av arvet som föreskrivs i den lag som är tillämplig på arvet.

4.3.8 När det gäller denna bestämmelse rekommenderas ett klagörande av artikel 21.1 i den engelska språkversionen: Är "subsequent" (dvs. *efterföljande*) rätt ordval eller avses snarare "additional" eller "other than"? Vi anser att "additional" eller "other than" är att föredra i det här sammanhanget.

4.3.9 EESK anser att terminologin i bestämmelserna rörande "Universell tillämpning" (artikel 25) tydligt bör återspegla det enda som kapitel III i den kommande förordningen innebär, nämligen ett fastställande av vilken lag som ska tillämpas. Vi skulle föredra en enklare terminologi: "Universell tillämpning: Denna förordning anger tillämplig lag även om den inte är lag i en medlemsstat".

4.3.10 Bortsett från den avlidnes möjlighet att välja lagen i det land där han eller hon är medborgare (artikel 17) är den allmänna regeln i förordningen att den tillämpliga lagen i fråga om arvet ska vara lagen i den stat där den avlidne hade sin hemvist vid dödsfallet. Med tanke på eventuell restkompetens (artikel 6) kan emellertid lagen i ett land utanför EU komma att gälla. I sådana fall måste man förhindra att förordningen negativt påverkar enhetligheten i den anknytning som redan kan finnas till något land utanför EU (en enhetlighet som kan vara positiv för den avlidne och hans eller hennes arvingar) och överför behörigheten till ett nationellt rättssystem som inte själv anser att det bör behandla en viss arvsrättslig fråga. För att säkerställa detta och få en bättre och mer balanserad samordning mellan EU-länder och länder utanför EU rekommenderas att nuvarande artikel 26 (Rubriken i den engelska versionen bör vara "Renvoi", inte "Referral") ersätts med följande artikel:

4.3.10.1 "Om den avlidne inte har valt vilken stats lagar som ska tillämpas enligt artikel 17 och om den tillämpliga lagen enligt denna förordning är lag i ett land utanför EU och dess bestämmelser om lagkonflikt anger att lagen i ett EU-medlemsland eller lagen i ett annat land utanför EU ska tillämpas, så är detta andra lands lag tillämplig. Denna artikel ska inte tillämpas på arvsavtal där den anknytningsfaktor som fastställs i artikel 18.2 är den lag till vilken det har närmast anknytning."

4.3.10.2 Denna nya bestämmelse innebär en anpassning till förordningen ⁽⁴⁾ och är ett försök att förbättra ⁽⁵⁾ en liknande bestämmelse i den viktiga Haagkonventionen om tillämplig lag för arv, som fick sin formulering av samma skäl, nämligen för att de flesta delegationer ansåg att man borde undvika att slå sönder enhetlighet om sådan redan finns ⁽⁶⁾. Den flexibilitet som denna bestämmelse skulle ge (nya artikel 26) ligger i linje med den lagstiftning och praxis rörande återförvisning som finns i vissa länder utanför EU, t.ex. USA ⁽⁷⁾.

I Rom I-förordningen och Rom II-förordningen har alla bestämmelser om återförvisning radikalt nog utelämnats, vilket återspeglar det förhållandet att deras ämne (avtalsförpliktelser och utomobligatoriska förpliktelser) skiljer sig avsevärt från arvsfrågorna. Utelämnandet i Rom I och II är inte i sig något allvarligt argument för att utelämma den nya artikel 26 som rekommenderas ovan, som är central och förmånlig i arvsfrågor, både för den avlidne och dennes arvingar och för en mer balanserad samordning av anknytningskriterier mellan EU-länder och länder utanför EU.

4.3.11 En traditionell men ändå central bestämmelse är artikel 27 om rättsordning (*ordre public*). Vi rekommenderar att man följer standardformuleringen och infogar "uppenbart" framför "oförenlig med grunderna för domstolslandets rättsordning" på alla språk, och en översättning av "international" före översättningen av "public policy" i åtminstone de franska och italienska språkversionerna (och där så är lämpligt i övriga språkversioner). Det är innovativt och användbart och skräddarsytt för arvsfrågor att utesluta detta förbehåll "enbart därför att bestämmelserna om laglott skiljer sig från dem som gäller i domstolslandet".

4.3.12 I artikel 27.2, är den engelska språkversionen ("its clauses regarding") inte identisk med den franska ("ses modalités concernant", på svenska: "bestämmelserna om"). Vi rekommenderar därför att "its provisions" (*regarding* osv.) bibehålls i alla

språkversioner av förordningen.

4.4 Kapitel IV: Erkännande och verkställighet

4.4.1 Med förordning nr 44/2001 som modell innehåller kapitel IV i förslaget till förordning (artiklarna 29–33) bestämmelser om erkännande.

4.4.2 En förenkling av hanteringen av internationella arvsärenden i EU kommer att följa av principen att en dom som har meddelats med stöd i förslaget till förordning ska erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

4.4.3 En dom som har meddelats i en medlemsstat ska inte omprövas i sak i den medlemsstat där domen görs gällande. Endast i fyra fall ska domen inte erkännas.

4.5 Kapitel V: Officiella handlingar

4.5.1 Internationella arvsärenden kommer dessutom att förenklas avsevärt genom att officiella handlingar som har upprättats i en medlemsstat, något som är vanligt i arvsfrågor, ska erkännas i övriga medlemsstater enligt förslaget till förordning.

4.6 Kapitel VI: Europeiskt arvsintyg

4.6.1 Förslaget till förordning inför ett europeiskt arvsintyg, som ska utgöra bevis för arvingar, testamentstagare, testaments-exekutorer eller boutredningsmän. Vi rekommenderar att tidsfristen utsträcks till nio eller tolv månader i artikel 43.2.

4.6.2 Mallen för ansökningsblanketten bör förenklas och de onödiga uppgifter som begärs under 4.7 strykas.

Bryssel den 14 juli 2010

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Mario SEPI

⁽⁴⁾ Och utvidgar därmed återförvisningen från länder utanför EU till EU-medlemsländer.

⁽⁵⁾ Genom att utesluta användning inte bara i lagvalsfall (art. 17) utan också med avseende på anknytningskriterier av andra slag och metoder (undantagsklausuler), t.ex. vilken lag som har den närmsta kopplingen, i art. 18.2.

⁽⁶⁾ Waters Report, p.553, Proceedings of the Sixteenth Session, 3 to 20 October 1988, T.II, Hague Conference of Private International Law, 1990. Art. 4, Haagkonventionen om tillämplig lag för arv vid dödsfall [ej översatt till svenska]. (1 Augusti 1989). Se även: P.Lagarde, La nouvelle Convention de la Haye sur la loi applicable aux successions, RCDIP 1989, s.249 (258).

⁽⁷⁾ Angående artikel 4 i Haagkonventionen, se E.F.Scoles, *The Hague Convention on Succession*, AJCL 1994 s.85, (113).